18

בגה״ה:

DISSERTATIO CHRONOLOGICA

De

Ætate Mundi,

Quam

In Inclyta Academia VVittebergensi,

Sub PRÆSIDIO

VIRI Plurimùm-Reverendi, Amplissimi atq; Excellentissimi

DN. ÆGIDII STRAUCHII,

S.S. Theol. Doct. Mathem. Infer. Prof. Publ. nec non Historiarum Substituti celeberrimi,

Dn. Patroni, Præceptoris ac Hospitis sui summè devenerandi

placidæ disquisitioni subjicit ad diem 24. Decembr. CIↃ IↃC LXII. *in Auditorio Majori,*

HENRICUS HIERONYMI,

WITTEBERGÆ,

Typis MICHAELIS Wendt.

WELLCOME
LIBRARY
INSTITUTE

Q. D. B. V.

ITa cum tempore res comparata est, ut an encomió, an vituperiô videatur dignius, inter Philosophos disputatum fuerit diutinè. Neq; enim Stoici tantùm tempus commendarunt, ut omnium rerum normam & custodiam; sed & penes Aristotelem omnium rerum sapientissimum appellatur, qvem titulum ideò gaudet potissimùm, qvod doceat quæ incerta erant olim & rerum simul servet memoriam. Enimvero si quis adversarij indueret personam, de obscuritate ejus & quod essentia temporis difficulter definiatur, cum Augustino non tantùm conquereretur: Quid ergò est tempus? Si nemo ex me quærat, scio, si quærenti explicare velim, nescio; *Sed illud insuper commemoraret, tantam esse temporis edacitatem, ut consumat rerum memoriam & oblivionem, quâ nihil doctrinæ inimicum est magis, infelici partu gignat. Non longius arcessemꝰ ejus rei exempla; ipsâ mundi, & temporis adeò, Epochâ edocemur satis, quemadmodum in assignando antiquis rebus tempore, veritatem sectari, plenus periculi conatus sit; cui oneri ii quoq; succubuerint, qui è literariis operis præclaram meriti laudem sunt. Neq; verò quod intricatum sit opus, deserendum statim vadimonium est, inquirendum potius, ut eruatur veritas. Cujꝰ debiti nostri memores de vetustissimo tempore disputabimus quædam, atq; de scopulis tantùm agemus hac vice, quibus quamplurimi* ÆTATEM MUNDI *è Codice Biblico scrutantes, impegerunt hactenus: Ut igitur nos veritatem assequamur feliciter,* FAXIT DEUS!

L. IV. Phys.

L. XIV. Conf.

§. 1.

2.Tim. III, 17.

PRæter ea, quibus homo DEI redditur ἄρτιος πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτισμένος, innumera in Codice Biblico occurrunt alia, quæ solidæ de rebus Philosophicis scientiæ avidos exercent valde: Nam ut quiescat terra, ut siderum moveatur exercitus, quæ occulta Imaginationis vis sit, dum colores aptat corporibus, uti Leoninum Imperii robur in Ursinam degeneraverit ferociam, & post fata varia, dum Pardi expressit formas, in beluinam abierit crudelitatem, (quô schemate summa illa orbis Imperia expressit Vates) & hujusmodi sexcenta alia, nemo melius, quam qui profitetur has artes, explicare poterit, gavisus testimonió, quod omni exceptione certius est, & in quo tractando tanto religiosius versari Philosophus debet, quanto major est autoritas Ejus, qui hæc literis signari voluit; Summa enim nobis videtur impietas, si quis cum *Redempto Baranzano*, Vercellensi Congregat. Regularium S. Pauli Sacerdote, *Renato Carthesio*, *Christophoro Wittichio*, aliisq; Scripturæ Sacræ autoritatem uniformem esse neget, & ex adverso asserat, ministrorum DEI de rebus Philosophicis testimonia parum æstimanda, imò conceptus eorundem è lumine rationis *corrigendos* esse. A qua profana sententia omnes, qui Sobriè philosophamur, alieni sumus, dum testimonia DEI reverenter suscipimus, nec latum ungvem ab iis, quæ divinitus revelata nobis sunt, recedere audemus.

Uranosc. p. 108. Medit. p. 158 de S. Script. in rebus Philosoph. abusu.

§. 2. Quod si igitur ea, quæ de Ætate Mundi è testimoniis virorum θεοπνεύστων cognosci possunt, summatim colligere placeat, ita Numeri in abaco ordinandi erunt:

Elapsi sunt anni

Ab origine mundi usq; ad diluvium	*1656.*	*Gen. V, 3 seqq. c. VII, 6*
Hinc usq; ad Abrahami nativit.	*292.*	*Gen. IX, 11. seqq.*
Ad vocationem ejus	*75.*	*Gen. XII, 4.*
Ad exitum Israelitarum ex Ægypto	*430.*	*Exod. XII, 40. Gal. 3, 17*
Ad ædificationē templi s. 4. Salomonis	*480.*	*1. Reg. VI, 1.*
ad Jeroboamum	*36.*	*1. Reg. XI, 42.*

Ad finem

Ad finem annorum peccatorum domus Israel 390. *Ezech. IV, 5.*
Ad solutionem captivitatis, detractis scil. à 70. annis, annis 11. quod inter Jechoniæ captiv. & Zedekiam sunt intercepti 59. *Jer. XXIX, 10.*

A condito mundo usq; ad solutionem 3418. *captiv. Babyl. per Cyrum.*
A Cyro usq; ad annum secundum Darij Nothi 110. *ex historia profana.*
Hinc usq; ad excidium postreius 490 *Dan. IX.*

Ab origine mundi usq; ad Excidium 4018. *templi posterioris.*

§. 3. Hactenus è Mosis & Prophetarum scriptis, quemadmodum annorum Mundi ponendus sit calculus, ad Excidii usq; posterioris tempora, indicavimus, semel tantum in subsidium vocatis profanæ historiæ Scriptoribus. Notandi porrò sunt, qui Scepticismo & Pyrrhonismo assveti, computum ætatis Mundi, qua partem priorem & Biblicam, incertum reddere conantur. Uti autem eos, qui Sacri Codicis testimonia ignorantes, de Mundi origine absurdè senserunt olim, vel hodiè sentiunt, parum moramur & secula illa ἄδηλον καὶ μυθικὸν iisdem relinquimus; ita dolemus, inter Christianos inveniri, qui Historiæ Sacræ Scriptoribus manifestò fidem denegant. Neque enim putandum est, *Rollenhagium* tantùm, mendaciorum architectum pariter & censorem adversus hunc computum objecisse quondam: *Nos latet verum anni tempus, quo quilibet Patriarcha antediluvianus genuerit. Non enim verisimile, uno eodemq; die omnes Patriarchas natos esse. Ergò præcisa eius summæ numeratio nos latet &c.* Multò plures sunt, qui ad eandem canunt tibiam, & inter hos *Autor Chronologiæ mysticæ* fruit nuper, is enim in vindiciis pro sole Temporum & Chronologia mystica, ex Septenario Creationis profluente scripsit: *Quod hæc supputandi ratio adeò exacta sit, ut non modo dies vel mensis, sed etiam annus nullus superesse aut deesse possit, id* *Varro.* *p. 16.*

 nemo

nemo prudens rerumq; intelligens affirmaverit; nisi ex his duob unum unà statuere velit: Aut uno eodemq; die anni revertent omnes Patriarchas natos; Aut ipsum Spiritum S. unius excessu alterius defectu compensasse: illud absurdum, hoc incertum cu sit, necesse est aliquid in hac temporis designatione in ambig manere. Etiam hanc ob causam, quia forma annorum, q Patres ante Diluvium usi fuerunt, nobis hodie prorsus incognita e Pleriq; Chronologi annos Patrum pro Julianis accipiunt, atq; i hoc intervallum totum numerant. At si Patres anno Ægyptia usi fuissent, ut nonnulli censent, abundaret calculus in annis Juli nis plusquam sesquianno. Deniq; quacunq; anni forma, omnes a nos pro præcisè completis accipere est contra verissimam B. Aug stini regulam, dicentis: Scripturam Sacram solere annos incho tos pro completis, vel contra, sæpius usurpare. Quod cum nesci mus, ubi & quando fiat, necesse est aliquam calculi incertitudin hinc oboriri &c. Omnem deniq; pietatem *Isaacus Peyrerius* ej

Proœm. rasse videtur, quando suum, è PræAdamitarum hypothesi co positum Systema, ita auspicatus est: *Conditi orbis Epoch non ducendam esse ab illo principio, quod vulgo figitur in Adam naturalis est suspicio, omnibus insita cognitione rerum vel med criter imbutis. Videtur enim altius & à longissimè retroactis culis petendum illud principium: tum ex antiquissimis Chalda rum rationibus, tum ex vetustissimis Ægyptiorum, Æthiopum Scytharum monumentis, tum ex nupere detectis terrenæ machi partibus: tum ex regionibus illis incognitis, ad quas novissimè p crebuit navigando pervenisse Batavos & quarum homines ver mile est, non fuisse ab Adamo propagatos &c.*

§. 4. Adversus hos & similes, calculum Biblicum crin nantes nos virorum θεοπνεύστων munit ἀσφάλεια. Quia en annos Patriarcharum, & qui secuti eos sunt, annotari vol Deus, nunquàm persvadebit nobis, quicunq; id conabitur, in tiles ad controversiam, de ætate mundi componendam, faci esse numeros; sive enim χρονοτάξεως Biblicæ autorem non p tuisse, sive noluisse eum loqui perspicuè asseras, neutrum v similiter facies; Prærogativum enim est divinum testimo um & omni exceptione certius ac liquidius. Et fuerit fa

quæd

quædam dierum ac temporis in anno differentia, propterea tamen totius intervalli, ratione annorũ, certitudo minimè infringenda est, nisi profanos quoque Scriptores, quos eadem gravaret exceptio, & ita universam historiam, in dubium vocare velis. Sed & Stylus Scripturæ & Epocharum connexio & loca parallela, & contextus firmissima Scripturam interpretandi adminicula sunt, quibus susq; deq; habitis, fatemur omninò, dubia quædam alicui oriri posse. Neque Chronologorum de anno Patriarcharum disceptatio ullum reddat dubium; Jamdudum enim est, quod Eruditi de hâc hypothesi secum invicem consenserint, annos, quos in primo historiæ suæ Libro Moses citat, aut Solares aut Lunæ-Solares, aut tales tamen fuisse, qui cum anno Solari & consequenter cum Juliano, aliquando fecerint paria. Quæ Autorum concordia cui non placet, is ad tractanda hæc studia minus se aptum esse, indicat, docilem enim eadem postulant scrutatorem, non qui multiplicat lites, & ut reperisse videatur, non quod pueri in faba, ingentem sæpe vexat chartam. Enimverò minimè omnium nos eorum movet opinio, qui ob gentium quarundam fabulas de Mosaicis numeris dubitant. Quod si enim infidelium deliria locum invenirent, jam mundi æternitas asserenda esset, vel homines fingendi προσέληνοι, de quibus Poeta: *Ovid. L. II. Fast.*

Ante Jovem genitum terras habitasse feruntur
Arcades & Lunâ gens prior illa fuit.

ut taceam *Augustinum, Plutarchum, Censorinum aliosq;* jamdudum annotasse, Gentilium χρονογραφίαν, de annis minoris quantitatis intelligendam esse.

§. 5. Uti igitur illud certissimum est, de temporum intervallis & ætate mundi adeò, multa & præclara Scriptores sacros annotasse, ita de eo disquiritur maximè, utrum perfectum aliquod Chronologicum Systema, à Natali orbis ad Natalem Christi usq; & proxima huic tempora, in Sacris Bibliis habeatur, ita ut non vocatâ in subsidium profanâ historiâ, annus Nativitatis Christi, cum certo Epochæ mundanæ anno, adhibitis tantum Veteris & Novi Testamenti Libris, ritè possit connecti & ita de Mundi ipsius ætate decerni? De quo dubio, an satis feliciter,

feliciter, ambigo, prolixè tamen, *Matthæus Beroaldus* egit, & tantam de laboribus suis vel ipse concepit fiduciam, vel ex ejus mente scripserunt alii. ut in titulo libri sequentia legantur verba: *Habes his libris, LECTOR CANDIDE, temporum rationem, in qua explicanda plurimi laborarunt, sic expressam & demonstratam, ut de ea posthac nulla sit movenda quæstio. Quandoquidem certis & indubitatis Scripturæ Sacræ testimoniis, singula quæ hîc traduntur, ita sunt confirmata, ut nihil sentire, qui contrasentiant, videri possint.* In ipso verò Scripto, brevissimam secus sentientes confutandi viam ostendit, quando de Historicis Græcis ita sentit: *In Græca historia confusa sunt omnia ista tempora; Itaq; nec constat, de tempore belli Medici, neq; de tempore belli Peloponnesiaci, neq; certi quicquam affirmari potest de rebus Græciæ ante Philippi Macedonis Imperium.* Similiter & iis, qui Historiam Persarum literis consignarunt, fidem derogat, & quod finxerint, qui nunquam fuerint Reges, Cambysen puta & Darium Hystaspis accusat. *Nos*, inquit, *quia ex Sacris literis priores novimus Persarum Reges, & posteriores novit Historia profana, hac de re statuere certiùs poterimus, quam aut Herodotus aut Josephus, aut Manetho vel Metosthenes, aut Ctesias, a quibus rerum istarum fides peti solet &c.* Cœterùm summa capita hujus Chronici Biblici ordinantur hôc modô:

ad annum M. 3501.

L. III. cap. 8.

L. II. c. 4.

Primum Seculũ ab orbe condito usq; ad diluvium an.	*1656.*
Secundum, usq; ad discessum Abrahami ex Carris	*427.*
Tertium, usq; ad Legem promulgatam in Horeb	*430.*
Quartum, usq; ad templum Salomonicum	*480.*
Quintum, usq; ad captivitatem Babylonicam	*408.*
Sextum, usq; ad Cyrum & initium LXX Hebdom.	*70.*
Septimum, usq; ad finẽ LXX. Hebd. & passionẽ Christi	*490.*

Summa annorum ab orbe condito usq; ad passionem Christi 3961.

§. 6. Neq; verò solus in hac, de Ætatis mundi computo sententia Beroaldus fuit, sed quamplurimos in hac sententia assecias habuit, inter quos *David Paræus* non tantùm ex sola Scriptura accuratissimè conscriptum Chronicum, (hic titulus

Libr.

Libri est) edidit, sed in Oratione quadam, de LXX. Hebdom. dissentientes à se blasphemiæ cujusdam in Spiritum S. accusat. Postquam enim præmiserat, Deum candē curam habuisse Sacræ Chronologiæ à Babylonica captivitate, ad Christum usque, quam habuit ab Exordio mundi ad Babylonicam captivitatem, subjungit: *Qui hoc non concedunt, quomodo Spiritum S. negligentiæ, vel invidentiæ taciti non insimulent, viderint.* Sed ut alios, & antiquiores præsertim, taceam, edidit ante aliquot annos *M. Weinheimerus* Salve Chronologicum, quod vocat, in quo omnes Exoticos historiæ Scriptores æternum valere jubet & quasi Sacris Codicibus illata esset vis, eorundem defensorem agere conatur: *Numquid à tam illustribus & perspicuis oraculis* p. 4. *confusæ gentium historiæ me revocent? Absit. Scripturas scrutari jubemur (præsertim in hoc negotio) non gentium lacunas; Scriptura enim perfecta est, Græcorum verò & aliarum gentium historia, manca, mutila & imperfecta. Confusa est omnis antiquitatis apud Græcos cognitio, relatione vanissimorum hominum sæpè nitens. Quid confusam dico Græcorum historiam? Dubiam & suspectam Græcorum fidem semper extitisse, quis est, qui nescit? Quotusquisq; mediocriter versatus in Scriptorum Græcorum Historiis perpetuā illorū contradictionē nō animadvertit? Valeant igitur profani isti autores, à quibus tum demū historicæ veritatis testimonium, præsertim in hac re desumemus, ubi in gratiam mutuo redierint. Norma veritatis est S. Scriptura, cui mens pia tutò acquiescere potest & debet. Curiosis verò & sciolis ne tota Scriptura sufficiet. Hæc ille.*

§. 7. Aliâ adhuc viâ rem aggressus est *Johannes Jacobus* Sol. Temp. p. 45. *Hainlinus*, quando Sacros & profanos Historicos, calculi mystici ope conciliare conatus est. Fingit enim tum intervalla alia in Sacris Bibliis annotata, tum 70. annos captivitatis, talem anni formam supponere, quæ è septenario numero orta sit, id est, 343. dierum seu septem mensium, quorum singuli 49. diebus absoluti fuerint, ita enim dum anni Sacri quantitas minuitur, salvis historiis Exoticis, diu desideratam integram annorum seriem, ab orbe condito, usq; ad ultimum Hierosolymorum excidium, ex Sacra Scripturâ colligi, adeoq; Vetus & Novum Testamentum, ad convincendam & confundendam Judæorum

pervicaciam, indissolubili vinculô, connecti posse putat. Quæ hiatus Chronologici expletio, in Scriptura Sacra post tempora captivitatis Babylonicæ à plerisque Chronologis deplorata, ut auro contra cara nobis sit, loco citato monet.

§. 8. Quamvis autem nec veritati, nec integritati, vel perfectioni Scripturæ quicquam velimus detractum, nobis tamen imaginari non possumus, Sententiam, quam sub pietatis Schemate veteres & recentiores Beroaldistæ loco fundamenti ponunt, errorum expertem, nedum ut evitetur blasphemiæ crimen, instar cujusdam fidei articuli ab omnibus credendam esse. Alibi enim à nobis demonstratum est, nec à primo anno Cyri Angelicas hebdomades inchoari, nec cum morte Salvatoris nostri ullatenus finiri posse, quod non tantùm indubitatæ & cœlestibus characteribus firmatæ Regum Babyloniæ Chronologiæ & imprimis Canoni Mathematico, è manuscripto exemplari Ptolomæi, quod habetur Londini, ab Overallo, Decano quondam Ecclesiæ Paulinæ in Germaniam misso adversatur hypothesis hæc, sed nec Angeli verbis faciat satis, in quibus terminus à quo intervalli mystici, nominatur mandati (utiq; eventû ipsô roborati,) exitus להשיב ולבנות ירושלם
Dan. IX, 26. Terminus ad quem autem ejusdem intervalli exprimitur his verbis: והעיר והקדש ישחית עם נגיד הבא וקצו בשטף ועד קץ מלחמה נחרצת שממות׃ *Civitatem ipsam & sanctuarium perdet populus principis venturus, eritq; illius finis in inundatione; & usq; ad finem belli præcisa desolatio &c.* Vacillante autem hypothesi hâc, tota machina Beroaldini & Paræani Chronici, quod falsò Biblicum inscribitur, ruinam minatur. Frustra insuper dissensus profanæ historiæ Scriptorum ab adversariis urgetur, neque enim is tantus est, quantum illi fingunt; nec desunt adminicula, quorum ope Librariorum mendæ, sicubi reperiuntur quædam, emendari possunt. Calculi verò mystici falsitatem perstrinximus alibi. Ut adeò certum maneat, Chronologiam Biblicam in continua serie, verum annum Nativitatis Christi, & ita maximam ætatis mundi partem, nequaquàm ostendere, sed desinere in Cyro, in Dario autem inchoari.

ſtoari iterum, atque hoc intervallum è profana, quæ vocatur hiſtoria, determinandum eſſe. Veriſſimè Scaliger: *Actum eſſet de Chronologia ſacra, ſi abſq; exoticis monumentis foret. Quod rum Sapientiſſimi Scriptores, Tatianus, Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Africanus, Euſebius, aliiq; animadvertiſſent; omnino ſine Exotica Hiſtoria, intervalla Sacra deprehendi poſſe deſperarunt. Dicatur igitur tumidis buccis, elatô ſuperciliô, atrocem injuriam Spiritui S. fieri, ſi hiſtoria Sacra ab Exotica ſubſidium petat. Quaſi magna illa ignominia ſit, ſi hiſtoria Exotica Sacræ ancilletur!* *In Elench. Prophetica Chronolog.*

§. 9. Poſtquam de certitudine & uſu computi Sacri in controverſia, ætatem mundi concernente, dictum eſt, difficiis de fide exemplarium Biblicorum oritur quæſtio. Jamdudum enim eſt, quod de Codicum Ebræorum, & Græcorum discordia conqueſti Interpretes ſint, & an numeri, qui in textu Hebræo extant hodie, an qui in Græca LXX. Interpretum verſione, an denique, qui à Joſepho exprimuntur, genuini ſint, acerrimè diſputarint. Neque exiguum illud dubium eſt, quod parvi ducere quis poſſet; Ecce enim immanem differentiam, in qua ex parte Græcorum & Joſephi conſignanda, Clariſſimi *Dn. Iſaaci Voſſii* ſecuti ſumus exemplaria!

Elapſi ſunt anni, ſecundum

		Hebræos.	*LXX.*	*Joſephum.*
Gen. V, 3.	*Ab origine M. ad Sethum*	*130.*	*230.*	*230.*
6.	*- Hinc ad Enochum*	*105.*	*205.*	*205.*
9.	*- Hinc ad Cainan*	*90.*	*190.*	*190.*
12.	*- - ad Mahaleel*	*70.*	*170.*	*170.*
15.	*- - ad Jared*	*65.*	*165.*	*165.*
18.	*- - ad Enoch.*	*162.*	*162.*	*162.*
21.	*- - ad Mathuſalem.*	*65.*	*165.*	*165.*
25.	*- - ad Lamechum.*	*187.*	*187.*	*187.*
28.	*- - ad Noachum.*	*182.*	*188.*	*182.*
VII, 6.	*- - ad diluvium.*	*600.*	*600.*	*600.*
	Summa annorũ ad diluvium	*1656.*	*2262.*	*2256.*

Gen. XI, 11.	A Diluvio ad Arphachsat.	2.	2.	2.
	Hinc ad Cainan.	0.	135.	135
12.	- - ad Salah.	35.	130.	13
14.	- - ad Eber.	30.	130	130
16.	- - ad Phaleg.	34.	134.	134
18.	- - ad Ragau.	30.	130.	130
20.	- - ad Serug.	32.	132.	130
22.	- - ad Nachor.	30.	130.	132
24.	- - ad Thara	29.	79.	120
26.	- - ad Abrahamum	70.	70.	130
	Ab origine mundi usq; ad Abrahamum.	1948.	3334.	3429

§. 10. Vides, quam inconciliatè Hebræi, Græciq; anno ab origine mundi numerent, & uti his quam proximè *Josephu* accedat; Inter hujus enim & illorum summam differentia non dum integrum seculum facit, eademq; minor erit multò, si, quod *Dn. Isaacus Vossius* vult, Thara anno ætatis 70. genuerit quidem, Abrahamus verò primogenitus non fuerit, anno demum centesimo & trigesimo Parentis natus. Quam ultimam hypothesin nec solus nec primus Isaacus Vossius præposuit, cum in eandem conspirarint jam olim, præter *Lyram & Torniellum*, *Beroaldistæ* ad unum omnes, item *Dn. Wilhelmus Langius* eandem approbarit sententiam. Hoc verò Isaaco Vossio proprium est & domesticum prorsus, quod solo contemptu secus sentientes confutare maluerit, quàm vim argumentorum, quibus utuntur hi, experiri. Ita enim arduam hanc controversiam confecit: *Minimè audiendi sunt, qui septuagesimo Tharæ annô Abrahamum natum fuisse contendunt. Rectius illi, qui in annum Patris 130. natalem ejus conjiciunt, ac primogenitum fuisse negant, sed dignitatis ergò primò nominari statuunt, quod ipsum quoq; in Noachi liberis contigit, non enim Sem, sed Japhet, maximus natu erat. Argumenta, quæ pro vulgari opinione afferunt Scaliger & Petavius, frigida sunt, nec confutatione digna.* Enimverò si satisfacere debuisset Scriptor Clarissimus Scaligeri, & aliorum, pro adversa sententia, argumentis, incaluisset forsitan: Sed difficultas hæc prolixiorem

Dissert. de Ætat. M. c. VI.

p. 259.

lixiorem postulat curam, quam eidem aliò tempore impende-re constituimus.

§. 11. Ut ergò ad illud revertamur, à quo sumus digressi, quid de fundamento Vossiani temporum syntagmatis dissensu nempè Hebræi Græciq; codicis, in annis Patriarcharum recensendis, habendum sit, exponemus: Non equidem nos fugit, quanto studio LXX. Interpretum versionem commendarint veteres, & ii imprimis, qui Græco idiomati fuerunt assueti, *Justinum* puta, *Irenæum*, *Clementem*, & innumeros alios. Sed & Latinorum Patrum doctissimus *Augustinus* cum animadverteret LXX. Interpretes loco verborum וַיִּרְאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים Gen. VI, 2.
אֶת־בְּנוֹת הָאָדָם וגו׳ : *& angelos Dei dixisse istos & filios Dei*, horum approbavit paraphrasin: *Meritò enim*, ad L. XV. de
Marcellinum inquit, *creduntur LXX. Interpretes accepisse Pro-* Civ. D. c. 23.
pheticum Spiritum, ut si quid ejus autoritate mutarent, atq; aliter quam erat, quod interpretabantur, dicerent, neq; hoc divinitùs esse dictum dubitaretur. Et alibi veterum, de miraculoso horum L. VIII. c. 42
Interpretum, quamvis separatim singuli sederint, consensu, allegata traditione, subjungit: *Tanquam si unus esset Interpres ita, quod omnes interpretati sunt, unum erat, quoniam revera Spiritus erat unus in omnibus. Et ideò tam mirabile Dei munus acceperant, ut illarum Scripturarum, non tanquam humanarum, sed sicut erant, tanquam divinarum, etiam istô modô commendaretur autoritas, crediturìs quandoq; gentibus profutura quod jam videmus effectum.* Item: *Spiritus, qui in Prophetis erat, quando illa dixe-* c. 43.
runt, idem ipse erat etiam in LXX. Viris, quando illa interpretati sunt. Qui profectò autoritate divinâ & aliud dicere potuit, tanquàm Propheta ille utrumq; dixisset, quia utrumq; idem Spiritus diceret, & hoc ipsum aliter, ut si non eadem verba, idem tamen sensus benè intelligentibus dilucesceret, & aliquid prætermittere & aliquid addere: etiam ut hinc ostenderetur, non humanam fuisse in illo opere servitutem, quam verbis debebat Interpres, sed divinam potius potestatem, quæ mentem replebat & regebat Interpretis. Atq; de hac ipsa versione uti dissenserint Augustinus & Hieronymus, ex utriusq; scriptis satis manifestum est.

§. 12. Et quamvis post Hieronymi tempora lingua Hebræa magis, quàm olim exulta fuerit, cujus ignorantia ad autoritatem quandam, versioni Græcæ conciliandam, non parum videtur contulisse, diffiteri tamen non possumus præstantissimos Scriptores, & Græcos imprimis, LXX. Interpretum lectionem secutos esse; Unde etiam usitatus annorum mundi calculus, qui apud Græcos viget, originem suam dubio procul accepit, longè enim Codicis Hebræi rationes computu hîc superat, cum præsentem Christi annum 1662. ita in fasti suis Constantinopolitani signent, quod sit mundi annus 7170 quem quo constituant, intervallum inter Epocham mundi conditi & Christi, quod non nisi 3949. annorum fuisse, alibi demonstratum est, ut augeatur multum, ita scilicet, ut ad 5508. anno usque ascendat, necesse est.

§. 13. Sed nec in Occidente desunt, qui pro LXX Interpretum versione verba faciunt, & nisi à semetipsi discrepare velint, illorum calculum unà commendant. Annalium Ecclesiasticorum Scriptor *Baronius* de editione à Sixto V. comprobata, ita sentit: *Hôc nomine plurimum debent omnes eruditi, imò & tota Dei Ecclesia Illustrissimo ac reverendissimo Antonio Carafæ, S. R. E. Cardinali Bibliothecario, qui multô labore ac studio tandem Græcam LXXII. Interpretum editionem jam pene antiquatam, in lucem vindicavit, eandemq; Latinè redditam, non minori labore emendatam ac perpolitam edendam curavit: OPUS PLANE DIVINUM, AC DIVINITUS INSPIRATUM, quod à S. D. N. Sixto V. Romano Pontifice meritò comprobatum, ac magnopere laudatum, ut Ecclesiæ Catholicæ esset usui, idem Sacro diplomate, in fronte ejus affixo, cunctis fidelibus significavit.* Sed & ad Martyrologium Romanæ Ecclesiæ provocat Baronius, in quo profiteatur eadem, se annos supputare secundum LXX. Interpretes, ut non obscure indicet, quam propensus sit in eorundem Interpretum calculum. Clarius tamen suam suorumq; mentem *Thomas de Vio*, patriâ *Cajetanus*, Ordin. Prædicat. Prior generalis ac posteà Cardinalis Presbyter à Leone X. creatus, exposuit, quando occasione τȣ̃ Kainan, LXX. Interpretum Codices omnibus aliis præfert, dum ratio-

Appar. n. CXIX.

in Luc. c. 3.

ni con-

ri consentaneum esse scribit, ut credantur potius manci mo-
erni Codices, quam ut tot Viri insignes studuerint, ad
igmentum aliquod construendum. His addendus esset *Hugo
Grotius*, nisi à LXX. Interpretibus, quos commendat alias, in
itis Patriarcharum recessisset ipse; Quod similiter de *Capello*
abendum est, nam & is versionem sæpè quidem præfert fon-
ibus, vel illam his æquat, quando alicubi scribit: *Si quis dice-
et, Codicem τῶν LXX. & illam Hieronymi duos esse fontes Ebræos,
d non esset usq; adeò absurdum, vel intolerandum*; computum
erò annorum mundi, qui apud LXX. habetur, non approbat
mninò, & Kainan imprimis, quem ut salvarent, *Cajetanus,
ornielius* & alii laborarunt multùm, removendum esse judicat. in Critic. S.

§. 14. Enimverò præ omnibus aliis, quos hactenus vi-
ere licuit, Scriptoribus, calculum è Græcis Bibliis desumptum
saacus Vossius commendare cœpit nuper, & ex adverso Co-
ices Hebræos vehementer accusare, atque una, omnes nostri
superioris ævi Chronologos, quod quindecim circiter
cula in Ætate Mundi determinanda omiserint; Ita enim
tulum dissertationis anno 1658. primùm emissæ fecit: *De
era Ætate Mundi, quâ ostenditur in tempore, quod à mundi crea-
one, usq; ad Abrahami Patriarchæ natalem elapsum fuit, annos
inimum 1440. desiderari.* Sed quo de mente novi hujus, in
hronologicis, methodistæ constet pleniùs, ejus ante omnia
xplicandæ hypotheses sunt, ita enim planum, quod speramus,
et omnibus, quam absona Vossiana inventa sint, & homine
udito indigna prorsus. Primò quidem illud supponit, Ebræ-
s Codices non superesse amplius, qui olim erant, sed multifa-
am immutatos hodiè circumferri; Literas enim à Chaldæis,
uncta vocalia à Masorethis accepisse, quorum exemplaria lau-
amus; *Si reviviscceret Moses*, inquit, *ne unum quidem apicem* p. 248.
*Judæorum libris assequeretur; cum literas habeant à Chaldæis pun-
a verò & apices à Masorethis. Desinant igitur*, pergit, *viri boni
metipsos decipere, ac Judæorum fabellis assensum præbere. Quæ-
ung; illi tradunt de perpetua & constanti librorum sacrorum con-
rvatione, meræ sunt impostura.* Neq; verò formam externam
ntùm Originalis Codicis immutatam esse vult, sed sensum
ipsum

ipsum amissum esse persuasus est, quando de corruptelis tex Ebræi conqueritur, quæ non librariorum tantùm incuriâ, quam maximè Judæorum malitiâ, acciderint, qui propter M siam tota quatuordecim Secula expunxerint, & alibi ad arg menta provocat, quibus evicerit, totis sex vel septem Secul ante Masoretarum laborem, tam annos, quàm prophetias Sacris Codicibus â Judæis fuisse vitiatas.

p. 418.

§. 15. Rejectô ita Ebræo Mosis textu, aliunde Chronol giam Sacram instruit Vossius, & cum è Capelli pharetra pro nerali hypothesi, sibi petenda esse tela animadvertat, (quam in ætate mundi consentientem non habeat) hujus præ r quis commendat Criticam, omnibusq; consulit, ut diligent legant Capellum, & quidem eousq;, donec excussâ ingenii bulâ, lumini adsvefiant, ac cognoscant, se in Sole cœcutii Quod consilium cum à *Christiano Scotano*, quem adversari habet Vossius, neglectum esse sciret, dicteriis rem confi *Quod de instituto & Critica Sacra Capelli malè sentiat, mini miror*, inquit, *De Crisi non benè judicant, qui crisi carent*. In igitur totus est, ut assertam à Capello LXX. Interpretum lect nem approbet, & novum temporum ordinem adstruat exin cujus rei gratia Sanctitatem & ἀναμαρτησίαν Interpretibus adscribit, quos & labor, & Apostolorum, totiusq; adeò Ecc siæ autoritas, consensus & approbatio, imò Deus ipse sanct carit, dum vertentibus, tanquam instrumentis suis, adstite non tantum, sed opus confectum, velut fundamentum & monstrationem tunc secuturæ doctrinæ Apostolicæ, ad nos usque tempora sanctum & intemeratum conservarit. *Sed s tio*, scribit, *si quid in rebus mortalibus sit, quod à quoquam possit firmari, jam quoq; audere me absq; ullâ cunctatione affirmare certò statuere versionem Pentateuchi Græcam, quæ hodie etiamn extat, toties recusa, illam ipsam esse genuinam LXX. Interpret versionem*. Sed ut in compendio cognosci possit, in qua se tentia Isaacus Vossius perstiterit hactenus, summam novæ h potheseos, propriis Autoris verbis explicare placet: *Sic sent* inquit, *si quis veros sacrarum literarum sensus cognoscere ave huic præcipuè negligenda esse puncta vocalia, quæ à Masorethis fu*

p. 249.

in תהו S. Inani.

p. 418.

Actor. Castius p. 348.

p. 294.

de translat. LXX. Interp p. 98.

ex

*xcogitata. Aut saltem, si illa ex parte retinere velimus, utiq; re-
ormanda esse ad mentem tralationis LXX. Interpretum. Sola hæc
ersio sincera est, & ἀναμάρτητ@, approbata à vetustissimis Ju-
æis, ab Evangelistis & Apostolis, ab universa primitiva Christi Ec-
esia. Quod si qui in ea navi appareant, illi non Interpretibus,
d librariis sunt imputandi.*

§. 16. Neque verò versionem Græcam tantùm, qua com-
tum annorum mundi textui Ebræo præfert Vossius, sed &
tiquitatum Judaicarum Scriptorem, Fl. Josephum ad Pro-
etarum usque culmen propemodum evehit, quod à LXX.
terpretum numeris non multum recedat, imo illos è Josephi
oris corrigit quandoque, quia certum esse judicat, Codices
oræos, tempore Josephi, nec tum fuisse vitiatos, hos igitur
hibuisse Antiquarium censet, non, quæ aliorum opinio est,
inslationem Græcam. Sacerdote enim & Legum apud Judæos
terprete, indignum fuisse studium, neglectô fonte limpidis-
nô, tunc temporis, sequi rivulos. Quod autem in Josephi
oris nonnunquàm legatur aliter, atq; apud LXX. Interpretes,
is rei rationem hanc allegat, quod nunc mendosa sit versio,
æ eô seculô, quô Josephus vixit, eadem continuerit tempo-
m spatia, qui in Originali historiæ creationis textu legerit
e. Et quem alium, quam Josephum allegare poterit Vossius
agmenta enim aliorum sublestæ nobis videntur fidei) de
o in numero multitudinis loquitur, quando scribit, *nolle se
diernos Rabbinos sequi, eorum fautores* (orthodoxos integri-
is fontium assertores pungit scilicet) *sed illos Judæos, qui stan-
etiamnum Hierosolyma floruerunt.* *In Synops. passim.*

§. 17. Atq; hæc de LXX. Interpretum Chronico præstan-
imorum Scriptorum Vossiiq; imprimis sensa sunt, quorum
ensioni perbrevis subjungenda ἐπίκρισις est, ne vexentur
plius Chronologi vel immanissimi certè erroris accusentur,
od quindecim secula neglexerint. Et primò quidem non
idemus Interpretibus laudem, quæ jure iis debetur, si exta-
modò integrum, quod perfecerunt, opus. Quemadmo-
n enim dubium non est, utriusq; linguæ, Ebrææ & Græcæ
rimè gnaros ad hoc negotium delectos olim esse, ita & ipsi

 à fide

à fide sua & sedulitate mirificè celebrantur. Illud verò ante omnia explanare debuissent, qui Chronologis de novo crucem figunt, quorum corrupti sint libri, Græcorum ne an Ebræorum? Illi certè vehementer suspecti sunt, & nonnullis planè suppositititii videntur; Nam Eruditissimus Armachanus quemadmodum ipsimet Vossio non ignotum fuit, in peculiari scripto, hanc defendendam in se suscepit sententiam; Versionem Græcam, quæ hodie extat, confictam esse, & statim post tempora Ptolomæi Philadelphi, genuinæ substitutam. Verum enim translationem LXX. Interpretum delituisse semper in Bibliotheca Alexandrina, nec lectam, nec descriptam à quoquam, demum incendio fuisse consumptam; Inventos igitur esse, qui aliam quandam versionem, sub LXX. Interpretum nomine, substituerint, nec visam nec lectam Philadelphi tempore, atque hanc illicò fuisse approbatam, & ab Apostolis eorumque discipulis in Ecclesiam admissam, quæ etiam usq; ad hæc tempora perseverarit.

§. 18. Quamvis autem apud omnes locum non inveniat Armachani sententia, in eo tamen plures consentiunt, rudera tantùm & λείψανα veteris versionis superesse hodie, & corruptos adeo sub LXX. Interpretum titulo circumferri codices. Cùm adversus Pontificiæ Religionis homines, quos primùm allegabamus, è textu Ebræo deductus temporum calculus, vindicari debeat, non alium, quam Romanæ Ecclesiæ Cardinalem *Robertum Bellarminum* allegabimus; Is enim quamvis certissimum esse senserit, LXX. Interpretes optimè transtulisse & peculiari modô Spiritum S. assistentem habuisse, ne qua in re errarent, ut non tam Interpretes, quam Prophetæ fuisse videantur, confestim tamen addidit: *Multo probabilius censeo, illam versionem adhuc superesse, sed adeò corruptam & vitiatam, ut omninò alia esse videatur*, quod testimonio Hieronymi & dissensu hodierni Græci Codicis ab Hebræo confirmat, imò posterius argumentum ab exceptione quadam, quæ vulgata hodie est, liberare contendit: *Neq; videtur*, inquit, *satis aptè hoc argumentum solvi ab iis, qui respondent, textum Hebraum esse corruptum, ubicunq; à Græco discrepat: Nam neq; hæretici*

de V.D. L.2. c.VI.

hoc

*hoc admittunt, qui anteponunt Hebræum textum Græco, neq; Ca-
holici admittere debent, ne fateri cogantur, vulgatam editionem
Latinam, quâ Ecclesia Catholica tot jam seculis utitur, & quam
Tridentinum Concilium authenticam esse judicavit, totam quoq;
sse corruptam. Nam exceptô Psalteriô, Latina editio cum Hebræis* *c. X.*
Codicibus magis convenit, quam cum Græcis.

§. 19. Sed etiamsi integra adhuc extaret LXX. Inter-
retum versio, illud tamen secus sentientibus onerosum foret
uam maximè, Translatorum ἀναμαρτησίαν demonstrare, &
uod humana ab iisdem aliena fuerint. Negari enim non
otest, erroribus expositum esse hominum genus, & labi facilè
n arduis imprimis negotiis, nisi è vulgari cœtu eximantur à
DEO, &, quod Sancti Spiritus amanuensibus accidit, infalli-
iles reddantur. Enimverò, de LXX. Interpretibus nulla ex-
it promissio, quod ab erroribus immunes esse debeant, nec
ô vixerunt illi seculô, quô vates, quibus arcana revelavit
DEUS, docuerunt orbem, Malachiâ venerabilem hunc ordinem
oncludente.

§. 20. Sed nec de eo constat satis, an Hebræum, an
amaritanum, textum transferre Interpretes voluerint, poste-
us Philologis quibusdam asserentibus, quorum magna alias
utoritas est. Et si Samaritanum adhibuerunt codicem non
fonte, sed rivulis qui illô puriores esse non solent, hause-
int Græci. Quæ verò de miraculis, versionem hanc conco-
itantibus, eandemq; commendantibus multum, circumfe-
untur, allegataq; à Vossio sunt, in iis tandem omnes ad Ari-
eam deveniunt, quem librum suppositititium, & confictum à
idæis Scaliger alicubi evincit.

§. 21. Omnem denique scrupulum Apostoli nobis exi-
unt, quando à LXX. Interpretum versione sæpissimè rece-
unt, quod ab iisdem fieri non potuisset, si DEO dictitante
set conscripta. Innumera allegari loca possent, si argumento
ic inhærere diutius nostri instituti foret; Sed nec *Origenes*
a scripsisset Tetrapla, Hexapla aut Octapla, nec *Eusebius* in
hronicis Kainan omisisset, si ea, quæ de LXX. Interpretibus
agnifica dicuntur, credidissent. Et ipsemet Vossius suam

 non

non obscure sententiam oppugnat, quando LXX. Interpretum versionem deserit, quod aliquoties in scriptis ejus observari potest. Enimverò ad convincendos homines nullum efficacius argumentum est, quam quod à mutuo autorum sententiæ alicujus dissidio deducitur, cum sibi ipsi nunquàm repugnet veritas, sed cum mendacio tantùm bellum gerat, huic proprium illud est, atque perpetuum, quod contradictionibus variis se prodat. Quanto igitur prudentius fecisset Vossius, si antequam novam hanc proposuisset sententiam, deliberasset prius, velitne LXX. Interpretibus, an Samaritano Codici, an denique Josepho adhærere, ita enim sibimet ipsi non contradixisset tam fœdè, & Josepho palmam tribuisset sæpius, quam Græcis promiserat.

§. 22. Sed ut brevitati studeam, & paucissimis conficiam rem omnem, quam falsa, quàm erronea Isaaci Vossii de Græcorum numeris sententia sit, textus Hebræi integritas ab aliis prolixè asserta, satis evincit, quam ille ineptô per omnia

p. 291. discursu, suspectam reddere conatur, quando adversus Hornium scribit: *Magnas apud omnes Christianos inibit gratias, qui ostendere poterit, unde nam ergò ista lectionum varietas promanarit. Cum enim in omni discrepantia aliqua sit corruptela, oportet ut cum omnibus eruditis fateamur, aut libros Sacros non omninò incorruptos ad nos pervenisse, aut ut cum insipidis quibusdam Judæis statuamus, variantes istas lectiones ab ipsis Prophetis esse excogitatas. Tale si placuerit commentum, jam etiam dicendum ab ipsis Apostolis & Evangelistis confictas esse lectionum discrepantias, quæ passim in Novi Testamenti Libris occurrunt.* Hucusque Vossius, à lectionum discrepantia omnimodam textus Hebraici corruptionem probans, quasi non idem adversus Græcos codices urgeri possit, de quibus ipsimet Vossio nondum constat, unde probatæ fidei exemplar advehendum sit, & quæ præferenda lectio.

§. 23. Ejusdem ponderis & altera Vossii ratio est, quando fidem numerorum in Hebræorum Libris extantium, ideò solicitat, quod Mosis autographum non habeamus. Interfuit scilicet antiquarius ille LXX. Interpretum cellulis, &

muscas

mufcas abegit, ut viderit eorundem autographum. Caveamus ergò omnes, ne Isaaci Vossii libros legamus, quos Adrianus Vlacq edidit, autographum enim Autoris nemo nostrum vidit.

§. 24. At gravissimam habuit causam, Vossius, inquis, recedendi ad Hebræorum numeris & quindecim secula è Græcis codicibus addendi: *Quis enim non videat, aut negare audeat, ad obtundendam eorum impietatem, qui ex profanarum gentium antiquitate sacrarum literarum fidem impugnant, efficacissimum & unum pene esse remedium, ex ipsis gentium annalibus veritatem divinæ Historiæ ostendisse?* p. 288. Itane ut gentilium confutentur mendacia, Bibliorum textus vocandus erat in dubium, veritas ipsa deserenda? Sed nec quindecim Vossianis seculis admissis, cum gentilium Annalibus, mirificus ille Chronologus convenire poterit, Nam quid Arcadiæ respondebit incolis, quibus Poeta:

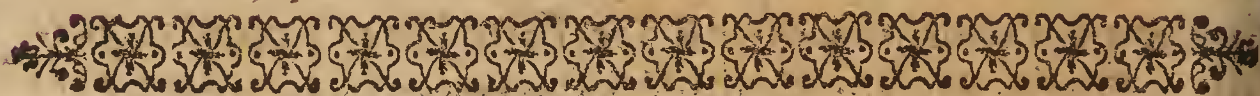
Ante Jovem genitum terras habitasse feruntur
Arcades & Lunâ gens prior illa fuit.

que in aliis forsitan annorum myriadibus excogitandis laboret Vossius, ut cum Ægyptiis quoque in gratiam redeat. Non impugnanda ob mendacium veritas est, nec ut errorem confutemus, fingendus est alius. Sibi ipsi sufficit veritas, sive cognoscant eam homines, sive ignorent.

§. 25. Nec juvat Vossium ratio, quam non semel allegat, in Hebræorum libris, pro ratione ætatis, nimis brevem statui pueritiam, cum longam vitã necessario longa præcedat pueritia. *Tempus pubertatis*, ait, *ut plurimum tertia, aut quarta pars vitæ humanæ, raro quinta, rarissimè sexta.* In Græcorum igitur libris cum pubertatis & senectutis anni ordinentur melius, eorum potius numeros amplecti expediet. Falsissima scil. Vossii hypothesis ea est, cui hæc innititur collectio: Non plures nec citius generasse veteres, quam in Mosaicis Libris expressè definitum sit. Cum quasdam tantum Genealogias in Scriptura Sacra habeamus expressas, non omnium nepotum, qui ex Patriarchis descenderunt, catalogum. Sed & id per-

quam ineptum esse judico, quod tempus pubertatis definia Vossius tertiam aut quartam partem vitæ humanæ; Quæso Te quid fieret, si ætatis annô sextô moreretur aliquis, an bimulu pubuisset antea? Sed & embryo forsitan, si post nativitatem de cedat infans, in utero materno pubuit? Apage ridiculam han de pubertatis tempore opinionem.

§. 26. Tandem igitur Eruditos omnes nunc compellamu judices, an sufficientem causam habuerit Vossius indignissim tum omnes hujus & superiorum seculorum Historicos, tum Pa rentem ipsum tractandi, & immanem errorem atq; quindecin seculorum neglectum, iisdem objiciendi, & tantâ quiden cum fiducia, ut jactabundus concludere ausus sit; *Si qui præ ter eam, quam ostendimus, aliam possit indicare viam, qu tollendis omnibus difficultatibus & controversiis sufficiat, his eg libenter assurgam, nec viros tantum, sed & Prophetas & majore Apostolis profitebor.* Ita scilicet & informes catulos lambunt, & hirsuti fœtus ursis placent, nec ad errorem defendendun efficacius movet quicquam, quam quod à nobis excogitatus i sit. Quanto rectius fecisset Vossius, & autoritati suæ consu luisset, si Parentis premere vestigia, non novis hypothesibu confundere Lectores constituisset? Periculosa res novita est, & rei literariæ non parum nocua, ab eadem igitur cavendum potius, quam intempestivo consilio properandum.

NAtalem Mundi verum perquirere nostri,
Exiguæ non est sedulitatis opus.
Hunc quia pertractas, ostendis abunde placere
Ingenio nobis non nisi magna Tuo.

Eruditissimo Dno Respondenti, Convictori & Domestico suo dilectissimo de egregiis Studiorum profectibus animitus gratul.

PRAESES.

Ad
Doctissimum & modestiâ insigni Juvenem,
DN. HIERONYMI.

Rincipium magni, *res est haud parva*, tenere,
Orbis, *& ingenij non mediocris opus.*
dit Apollo tuum, solers HIERONYME, *scriptum,*
Hocce meretur, ait, quod comitetur honos.

Gratulator. προσφώνημα

Georg. Casp. Kirchmaieri,
Eloqv. P. P.

Crutari ætatem mundi non minima res est:
Dum durat mundus, durat & illud opus.

Gratulab. manu
deprop:
M. Joh. VVolff. Rentschius,
Fac. Phil. Adj.

T non inani semper inertiâ
Perdemus ævum, sint procul otia,
Qui desides, pigriq;, somno
Desidiosa terunt supino.
aminatus te juvat unicæ
tutis ardor, te Probitas juvat
Heinrice, *dum promtus capessis*
Tantum opus, impatiens veterni.
q; erudito pondere Vossii
ltùm bæsitantis vaniloquam premis
Sententiam, priscoq; priscos
Restituis numeros decori;

Hinc te perenni fama velocior,
Ac aurea ætas, excipiunt sinu,
Sic perge felix, & labores
Sera tuos numerabit ætas.

Hæc festino adjecit
calamo
M. Petrus Schultetus,
Hamburg.

NOn opus, ut celebrem dictis, Henrice, labores
Multis, queîs montis numina sacra colis
Aonici, potius studiorum sedula cura
Ex scripto statim cernitur ipsa tuo.
Non aliter, dudum, quod trita parœmia dicit;
Unguibus ex ipsis cernitur ipse leo.
Scilicet ingenium parvis incumbere temnens,
Tempore de mundi dogmata docta docet.
Ardua cum placeat versare negotia, quare
Magna parare potest sedulus ille labor.
En summum, precor, ut numen Tibi flamine sancto
Subveniat, quô sic doctior astra petas.

Hæc amico suo & Conterraneo dilectissimo
festinante calamo gratulab.
scribebat
Johann-Adolph Tiedeman,
Schlesv. Holsat.

FINIS.

